

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора Барни Марти Юріївни на
дисертаційну роботу Гнатенко Ірини Анатоліївни
«Формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах
інноваційної економіки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі
спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Актуальність теми дослідження

У даний час важливе місце в функціонуванні та розвитку високоефективної національної економіки відводиться підприємництву заснованому на інноваційній діяльності. Саме таке підприємництво, на відміну від традиційного, за ринкових умов стає активним чинником сприяння економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності промисловості, стимулювання зайнятості населення та формування принципово нового вектору розвитку національної економіки. Необхідність подальшого інноваційного розвитку підприємництва обумовлена: підвищенням технологічного рівня виробництва; потребою розвитку масової творчості винахідників і раціоналізаторів; специфікою процесу науково-технічного виробництва; збільшенням витрат і погіршенням економічних показників підприємств під час освоєння нової продукції; швидким моральним старінням та об'єктивною необхідністю прискореного впровадження нових технік і технологій. Для успішного розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки життєво необхідним є наявність стабільно функціонуючого інституціонального середовища, а також удосконалення засобів державного регулювання, що можливе в контексті вірно обраних державних пріоритетів розвитку підприємництва.

Подальший розвиток підприємництва в інноваційній економіці вимагає розробки та впровадження принципово нових форм, методів, важелів і механізмів державного регулювання, яке здатне забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної економіки. Сучасна інноваційна система відзначається наявністю низки соціально-економічних проблем, вирішення яких неможливе лише шляхом ринкової саморегуляції. Зазначене вимагає залучення контрольованого планомірного втручання держави в процеси функціонування інститутів, що забезпечують продукування інновацій. Країн з саморегулюючим ринком фактично не існує, тому безпосередньо поруч із ринковим механізмом функціонує і державний механізм регулювання підприємництва засобами формування державних пріоритетів. Перед Україною також стоїть питання визначення ступеню необхідного впливу на підприємницьку діяльність, з метою забезпечення належного рівня її інноваційності, ініціативності та продуктивності. Зазначене актуалізує та обумовлює необхідність детального вивчення проблематики поліпшення засобів державного регулювання підприємництвом та удосконалення його інституціонального середовища. Зазначене актуалізує та підвищує значущість теми дослідження.

Актуальність та цінність дисертаційної роботи підтверджується тим, що її положення використовувалися у процесі виконання науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну, а саме – в межах

науково-дослідної теми: «Управління інноваційним розвитком підприємництва на засадах кластеризації» (державний реєстраційний номер 0107U001146), де автором обґрунтовано архітектуру формування кластерів в економіці інноваційного типу та запропоновано визначення ефективності взаємодії підприємств в системі інституціонально-матричної кластеризації; темою Національної металургійної академії України «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U008360), де автором запропоновано рекомендації в частині формування методів та інструментарію державного регулювання ринку праці, помірний адміністративний або ринковий вплив яких сприяє реалізації ринком праці найголовніших системоутворюючих функцій. Перелік тем науково-дослідних робіт та охоплений значний період досліджень підтверджують, що робота над дисертацією мала багаторічний цілеспрямований характер.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Зміст дисертації, структура та викладення положень дисертації свідчать про завершеність наукового дослідження, в якому розв'язано задеклароване авторкою актуальне науково-практичне завдання. Сформульовані наукові положення, висновки і рекомендації авторки достатньо обґрунтовані, відповідають об'єктивній реальності. Наукові пропозиції є значущими, а їх достовірність не викликає сумнівів. Це підтверджується вірно обраною логікою побудови дисертації та її змістом, значним переліком узагальнених, систематизованих і опрацьованих на високому рівні наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, фахівців у галузі загальної теорії систем, теорії інституціоналізму національної економіки, теорії економічного розвитку інноваційного підприємництва, теорії регіональної економіки, управління підприємствами, теорії економічних систем, еволюційної теорії.

У дисертації чітко окреслена мета роботи, яка розкривається у вірно визначених завданнях та отриманих обґрунтованих, чітко сформульованих висновках, що підтверджує системність авторського підходу до виконаного дослідження.

Структура дисертації відзначається логічною чіткістю, послідовністю та структурованістю, що відповідає вимогам до характеру та змісту подібних наукових досліджень. Представлені та винесені на захист наукові положення належно обґрунтовані, а достовірність розроблених теоретичних та науково-практичних положень дисертації підтверджена їхнім впровадженням в практичну діяльність.

Коректне визначення мети дисертації та послідовне вирішення сформульованих відповідно до неї завдань дали змогу авторці отримати нові наукові результати, які свідчать про досягнення поставленої мети дослідження та про наявність предмету для публічного захисту.

Наукова новизна одержаних результатів та їх цінність для науки і практики

Достовірність дисертаційної роботи забезпечується поєднанням глибокого і критичного аналізу та осмисленням здобувачем положень, які містяться в численних зарубіжних та вітчизняних наукових джерелах, з використанням достатньої кількості фактичних даних і науковим обґрунтуванням власних наукових положень.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів підтверджується також позитивною оцінкою їх у процесі апробації на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, реалізації їх в конкретних розробках, призначених для використання в роботі органів влади та вищих навчальних закладах, публікаціями у фахових наукових виданнях, монографіях.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів дисертації забезпечується вагомою джерельною базою, ґрунтовним аналізом нормативно-правового забезпечення досліджуваного процесу, достатньо широким спектром використаних наукових методів, здатністю дисертантки до критичного аналізу та узагальнень.

Отримані в процесі дослідження наукові результати в сукупності дозволили розв'язати важливе науково-прикладне завдання формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки. Ключові наукові результати, що представляють найвищу наукову цінність та визначають новизну отриманих наукових результатів, полягають у наступному.

1. *Вперше.* Обґрунтовано Концепцію формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки із застосуванням системного, процесного, еволюційного та стейкхолдерорієнтованих підходів. Сформовано методологічні засади формування та розвитку інституціонально-матричної кластеризації підприємництва в умовах інноваційної економіки, які ґрунтуються на врахуванні попиту ринку праці, визначенні етапів формування державних пріоритетів розвитку підприємництва, системному здійсненні інноваційних зрушень в економіці. Окреслено архітектоніку необхідних інституціональних умов та елементів механізму формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки, в основі якого розглянуто економіко-часовий контекст розвитку підприємництва, що забезпечує реалізацію необхідних заходів щодо державного регулювання та підтримки розвитку підприємництва шляхом удосконалення наявного інституціонального середовища.

2. *Удосконалено.* Методологічний підхід до діагностування майбутньої спрямованості інноваційної стадії, фази інноваційного розвитку підприємництва для ефективного управління. Ідентифікацію алгоритму визначення етапів формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки. Теоретичні засади в контексті політики державного регулювання інноваційним розвитком підприємництва. Методичний підхід до управління ефективністю кооперування в інноваційному кластері.

3. *Набули подальшого розвитку.* Наукове тлумачення дефініції «інноваційне підприємство». Ідентифікація державних пріоритетів інноваційного розвитку підприємства які враховують інституціональні перетворення та перспективи змін

і дозволяють структурувати систему державного регулювання і підтримки розвитку підприємництва в умовах недостатності або обмеженості наявних ресурсів. Напрями та шляхи розвитку кластеризації інноваційного підприємництва, які надають можливість планувати на макро-, мезо- та мікрорівнях процес створення інноваційних кластерів з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку економіки. Науково-методичний підхід до формування інноваційних кластерів та Центрів кластерного розвитку з використанням інструментарію нейромережевого моделювання.

Висновки до дисертаційної роботи у повній мірі узагальнюють отримані автором найбільш значущі наукові результати проведеного дослідження. Підтвердженням прикладної значимості рекомендацій дисертантки є впровадження основних результатів досліджень у практику діяльності: Комітету з питань економічного розвитку Верховної Ради України; ДП «Київський облавтодор» ВАТ ДАК «Автомобільні дороги України»; ТзДВ «Полтавська фірма «Ворскла»; Агенцією регіонального розвитку Луганської області; ТзОВ «РА.ДА»; ТзОВ «Елмеханіка»; Департаментом економічного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та туризму Луганської обласної військово-цивільної адміністрації. Теоретичні положення дисертаційної роботи використовувалися в освітньому процесі Київського національного університету технологій та дизайну.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Основні наукові положення і висновки дисертації розроблено автором особисто, викладено в одноосібних та колективних наукових працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї і положення, які є результатом власної роботи здобувача. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 43 наукових працях, серед них: 1 одноосібна монографія, 3 колективні (у тому числі 1 зарубіжна); 20 статей у наукових фахових виданнях України; 4 статті у наукових фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних «Web of Science» та «Scopus»; 15 праць апробаційного характеру.

Автореферат дисертації за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації.

Дискусійні положення і критичні зауваження по роботі

Аналіз змісту та структури дисертаційної роботи, викладених в ній теоретичних положень, науково-методичних і прикладних розробок, дозволяють оцінити її позитивно. Вона за своїм змістом повністю відповідає меті та поставленим завданням дослідження. Робота викладена у логічній послідовності, літературною українською мовою, оформлена у відповідності з вимогами.

Оцінюючи позитивно дисертацію Гнатенко І. А. необхідно відмітити, що вона не позбавлена деяких дискусійних положень та зауважень, сутність яких полягає у наступному.

1. У розділі 1 авторка досить ґрунтовно наводить теоретичне підґрунтя, яке може слугувати базисом для формування державних пріоритетів в економіці інноваційного типу, водночас майже поза увагою залишається деталізація функціональних ознак інноваційної економіки, у якій будуть формуватися зазначені пріоритети.

2. У розділі 2 авторкою пропонується методологія формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в інноваційній економіці. Водночас, у роботі не у повній мірі обґрунтовуються напрямки, способи та механізми її реалізації в національній економіці, з урахуванням швидкозмінних чинників зовнішнього оточення, які активно відбуваються в національній економіці.

3. Імпонує запропонована авторкою схема формування та реалізації синергетичного ефекту від взаємодії ринку праці та підприємництва в інноваційній економіці (рис. 3.24, п. 3.4, р. 3). Водночас доцільно було навести методику розрахунку такого синергетичного ефекту та відобразити його вплив на розвиток національної економіки.

4. Авторкою на рис. 3.30 (стор. 284) зображено «Формування державних пріоритетів розвитку ринку праці за Сценарієм «Білий світ»». Водночас при визначенні поля формування державних пріоритетів розвитку ринку праці за Сценарієм «Білий світ» авторкою поза увагою залишається проблематика залучення внутрішньо-переміщених осіб до розбудови інноваційної економіки, чисельність яких у даний час є досить значною, у тому числі серед безробітних осіб.

5. У п. 4.1, розділу 4 авторкою обґрунтовується базис формування інституціонально-матричної кластеризації в інноваційній економіці з урахуванням інституціонального середовища, ринку праці тощо. Водночас авторкою не деталізовано соціально-економічний ефект від такої кластеризації для економіки України.

6. Здійснюючи аналіз переваг від формування інноваційних кластерів в національній економіці (п. 4.2, розділ 4), авторкою розглядаються чотири типи кластерів: закритий, обмежений, відкритий, прогресивний. При цьому не зрозуміло, чому саме такі типи кластерів розглядаються авторкою і залишаються поза увагою інші. Також потребують більшої деталізації пріоритетні напрямки державної підтримки інноваційного кластеру, які перераховані авторкою у табл. 4.3 (п. 4.2, розділ 4).

7. На рис. 5.12 (стор. 399, розділ 5) авторці слід було навести не лише заходи щодо стабілізації зайнятості на ринку праці в умовах інноваційного розвитку підприємництва, а й визначити державні пріоритети реформування ринку праці з урахуванням впливу інновацій на зайнятість.

Проте, наведені зауваження у більшості носять дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки теоретичної і практичної цінності представленої дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота характеризується єдністю і логічністю викладення, містить науково обґрунтовані теоретичні результати і методологічні положення, які мають практичну значущість для прогресивних трансформацій в національній економіці країни з метою її інноваційного розвитку.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Гнатенко Ірини Анатоліївни «Формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки» являє собою авторське, багатоаспектне, виконане на актуальну тему і на високому теоретико-методологічному рівні завершене наукове дослідження, в якому здобувачка запропонувала вирішення важливої науково-практичної проблеми щодо формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки.

Формування наукових гіпотез, їх перевірка, рівень володіння методологією і методами наукового дослідження переконливо демонструють високий кваліфікаційний рівень здобувачки і відповідну якість проведеного нею дисертаційного дослідження.

Дисертація Гнатенко Ірини Анатоліївни на тему «Формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки», відповідає вимогам п. 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, перший проректор,
Львівського торговельно-економічного університету

М. Ю. Барна